

آسیب‌شناسی مراسم‌های آیینی روستای اورامان تخت

با توجه به چهار فصلی که آمد متوجه شدیم که مراسم پیرشالیار دارای پیشینه‌ای هزار ساله و ریشه‌های چند هزار ساله است. این مراسم در طول زمان با عقاید اسلامی آمیخته شده و البته اسطوره‌های بومی نیز وارد آن شده است. برای پی بردن به اصل مراسم پیرشالیار باید پژوهش‌های متعدد و وسیعی انجام پذیرد که پژوهش حاضر شاید مقدمه‌ای بر این تحقیقات باشد.

در این فصل ما آسیب‌شناسی مراسم را به دو بخش تقسیم می‌کنیم. یکی آسیب‌شناسی مراسم از لحاظ چگونگی برگزاری آن و دیگری آسیب‌شناسی مراسم از لحاظ جذب گردشگر است.

۵-۱ آسیب‌شناسی مراسم‌ها از لحاظ شیوهی برگزاری

هم‌چنان که اشاره شد باید مراسم پیرشالیار را خارج از تعصبات مذهبی، که در طول زمان ایجاد شده بررسی کرد. برای نیل به این هدف نیز باید ریشه‌های تاریخی و باستانی این مراسم را دوباره احیا کرد تا به توان به استمرار این مراسم به دور از اضافات زمانه امیدوار شد.

- مراسم پیرشالیار با وام‌دار بودن به آیین‌های زرتشتی و میتراپی که دارد در گذشته به صورتی برگزار می‌شد که بیشتر دین خود را به این آیین‌ها ادا می‌کرد. یکی از این موارد برگزاری مراسم در فضایی شاد و رقص‌وار بود. هم‌چنان که از نام مراسم برمی‌آید باید فضای عروسی حاکم باشد. در گذشته مردم مراسم را هم‌چون یک عروسی تلقی می‌کردند، عروسی‌ی که نمادهای دینی در آن اولویت داشتند ولی بالاخره نوعی از عروسی بود. در این مراسم در گذشته مردم در این مراسم دست به شادی و پایکوبی و ترانه‌خوانی می‌زدند که امروزه جای آن خالی است.

مطالعه‌ی مردم‌شناختی مراسم‌های آیینی روستای اورامان تخت

آسیب‌شناسی مراسم‌ها

برای احیای این مراسم تأکید بر شاد بودن و ترانه‌خوانی و رقص، از اولویت اول برخوردار است. به صورتی که مردم بدانند که این مراسم جای کارهای دراویش و خوارق‌عاداتشان نیست بل که مراسمی است که در آن مردم به یاد پیرفرزانه‌ی خود دست به شادی و هلله و رقص می‌زنند.

- با تأکید بر ریشه‌های زرتشتی این مراسم و با توجه به مستندات، در گذشته‌ی نه‌چندان دور نیز در این مراسم آتش روشن می‌کردند. این آتش توسط متعصبین روستا امروزه خاموش شده است و دیگر حتی مردم نیز از آن حرفی به میان نمی‌آورند. این اعمال قدرت افراد متعصب در جهت تغییر مراسم عروسی پیرشالیار ضربه‌ی بزرگی به آن می‌زند که جبران ناشدنی است. امروزه افراد زیادی از شهرهای مختلف ایران با دید گردشگری به این مراسم می‌آیند؛ تغییر در این مراسم و تطبیق آن با اعتقادات مسلط امروزی در منطقه تنها می‌تواند کاهش این گردشگران و تعصب مذهبی را افزایش دهد.

- از دیگر آسیب‌هایی که در چند سال اخیر به این مراسم وارد شده، حذف شدن «سرچوبی» از مراسم است. در گذشته آقای «احمد بیاخ» سرچوبی مراسم بود که بعد از مرگ ایشان دیگر جایگزینی برای ایشان در نظر گرفته نشده است. با توجه به نظم و نسق و سلسله مراتبی بودن مراسم، این حذف، می‌تواند جبران‌ناپذیری به آن وارد کند به صورتی که در آینده مردم هیچ تصویری از سرچوبی نداشته باشند.

- در گذشته‌ای نه‌چندان دور در مراسم «کوته‌کوته» که مفصل به آن پرداختیم بچه‌ها صورت خود را سیاه کرده و پاچه‌ی شلوارشان را بالا می‌کشیدند و در کل آرایش ظاهری خود را تغییر می‌دادند. این امر امروزه به کلی فراموش شده و دیگر انجام نمی‌گیرد. در فصل قبل احتمال ارتباط با مراسم هالوین ذکر شد. اما آنچه مهم است و در این پژوهش به آن اشاره نکردیم، تفحص دیگر پژوهشگران بر این موارد مردم‌شناختی است که می‌تواند در آینده راهگشا باشد. ولی متأسفانه با از بین رفتن آن‌ها دیگر موردی برای پژوهش نیز باقی نمی‌ماند.

- با گذر زمان سن شرکت‌کنندگان در مراسم «خبر»، «کوته‌کوته» و «کلاو روچنی» پایین آمده است. در گذشته در این مراسم حتی افرادی تا سن ۱۸ سالگی نیز شرکت می‌کردند که امروزه این کار برای آن‌ها کسرشان

مطالعه‌ی مردم‌شناختی مراسم‌های آیینی روستای اورامان تخت

آسیب‌شناسی مراسم‌ها

محسوب شده و آن را به سنین پایین‌تر ارجاع داده‌اند. این طرز تلقی نشان از پایین آمدن اهمیت مراسم در بین اهالی است.

- اقلام و مواردی که اهالی به بچه‌ها می‌داند بسیار تغییر یافته است. بیسکویت، شکلات، پفک و ... اقلامی است که بیشترین درصد را داشت. منطقه‌ی اورامان که تاچندی پیش به دلیل خودکفا بودن شهره بود امروزه وابستگی خود را حتی در دادن این اقلام به بچه‌ها نشان می‌دهد. بچه‌ها دیگر گردو، توت، برگ زردآلو و دیگر مواردی که مردم خود جمع‌آوری و درست می‌کردند نیستند.

- از آسیب‌های دیگری که در گذر زمان به این مراسم وارد شده عدم اعتماد و همیاری در بین برگزارکنندگان مردم روستاست. عدم اطمینان به زیروان برای جمع‌آوری پول و گردو بارها مطرح شده و عکس‌العمل‌هایی را در پی داشته است.

- سنگ مراسم «کومسای» که در بیرون روستا و در فضایی باز قرار دارد امسال متأسفانه محصور شد که مشکلات بسیاری را در پی داشت. دور تا دور این سنگ را در فاصله‌ی بسیار کمی تا ارتفاع زیادی سنگ‌چین کرده و دیوار ساخته‌اند. مراجعین برای ادای نذر و شکستن سنگ بسیار دچار مشکل می‌شدند. بی‌نظمی زیادی در پی ساختن این دیوار ایجاد شده که برای خود مردم هم جای سؤال است که ساختن این دیوار به چه دلیل بوده است.

۵-۲ آسیب‌شناسی مراسم‌ها از لحاظ جذب گردشگر

امروزه نه تنها در ایران بل که در همه‌جای جهان، پدیده‌ی گردشگری به اولویت‌های اقتصادی و فرهنگی تبدیل شده است. اشاعه‌ی فرهنگی هر ملت و نیز وارد شدن پول به اقتصاد آن، از نتیجه‌های بی‌واسطه‌ی گردشگری است. در بسیاری از کشورها و نیز شهرهای خود ایران سرمایه‌های هنگفتی به این امر اختصاص می‌یابد که صد البته در گذر زمان بهره‌دهی آن نیز سرشار است.

متأسفانه جذب گردشگر در طی مراسم عروسی پیرشالیار بسیار ضعیف و نارس است. در این مدت ما هیچ طرح گردشگری جامعی که به صورت جدی مطرح شده باشد که شاهد نبوده‌ایم.

- از آسیب‌های این بخش می‌توان به بی‌نظمی در طی مراسم اشاره کرد. هجوم مردم برای دیدن مراسم پیش‌بینی نشده و این خود باعث مشکلاتی برای گردشگران شده است. طی مصاحبه‌هایی که با آن‌ها داشتیم بسیاری از آن‌ها دیگر مایل برای برگشتن در سال‌های دیگر برای دیدن مراسم را نداشتند.

- نبود فضای مناسب برای اجرای مراسم از دیگر موضوعاتی بود که گردشگران به آن اشاره داشتند. اگر بخواهیم و تمایل داشته باشیم که این مراسم به صورت جدی در راستای جذب گردشگری برنامه‌ریزی کنیم باید فضای مناسبی را برای برگزاری مراسم در نظر بگیریم. فضایی که گردشگر در آن احساس راحتی و امنیت داشته باشد و از گم شدن تلفن همراه و یا شکستن دوربین‌هایشان در امان باشند!

- فضای روستا از دیگر مواردی است که چشم‌انداز روستا از آن آسیب دیده است. لوله‌های آب به مانند کابل‌های برق از بالا طراحی شده‌اند. به صورتی که همه‌ی فضای بالای سر گردشگران را لوله‌های پلاستیکی اشغال کرده به بدون هیچ نظمی چشم گردشگران را آزار می‌دهد.

- بهداشت روستا نیز از دیگر موارد مطروحه است. در مراسم «ذبح حیوانات نظری» هیچ‌گونه اقدامی برای مهار کردن خون حیوانات نیست. آن‌جا گردشگری مجبور است در میان خون حیوانات قدم بردارد که خود باز مشکل ساز است.

- در کل پیشنهاد گردشگرانه‌ای که پژوهش حاضر دارد حول و حوش برنامه‌ریزی و هماهنگی برای انجام مراسم است. این مراسم باید رنگ و بوی تاریخی و باستانی خود را در درجه‌ی اول حفظ کند و بعد شیوه‌ی برگزاری آن مقبول گردشگران باشد. گردشگری که کیلومترها راه را پیموده، انتظار دارد مراسم باستانی را ببیند که صحبت آن را در جاهای مختلفی شنیده و باز انتظار دارد که امکانات رفاهی در اختیار او قرار گیرد. مورد دیگری در باید به آن اشاره کرد حواشی گردشگری مراسم است. درست است که گردشگر به بهانه‌ی دیدن

مراسم به منطقه می‌آید ولی مهم این است که ما با حواشی مراسم او را هرچه بیشتر در منطقه نگاه‌داریم. فروش صنایع دستی، ساختن مرکز تفریحی سنتی و ... از مواردی است که هم گردشگر را با فرهنگ بومی ما آشنا می‌سازد و هم به رونق اقتصادی منطقه کمک می‌کند. پیشنهادهای گردشگری برای این مراسم باید به صورت جدی توسط متخصصان این امر مورد مطالعه قرار گیرد که در این پژوهش تأکید بر مطالعه‌ی مردم‌شناختی مراسم بود تا بحث گردشگری؛ و به همین دلیل مطالعه‌ی ساختارمند بحث گردشگری را به متخصصان این صنعت واگذار و پیشنهاد می‌کنیم.